

Скворцова О.Є. студентка спеціальності 081 Право
Науковий керівник: Подковенко Т.О., к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституціоналізму
(Західноукраїнський національний університет, м.Тернопіль, Україна)

ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Справедливість у своїй природі є відносним поняттям, яке відображає соціокультурну та правову дійсність конкретного суспільства, його рівень розвиненості та свідомості. В сучасний час справедливість може розглядатися як індикатор, що відображає відповідність моделі соціальної та правової держави її фактичному стану в суспільстві. Справедливість є однією з ключових понять в філософії, праві та суспільних науках. Вона відіграє важливу роль у формуванні моральних та юридичних норм, визначаючи рівень справедливості в суспільстві.

Однак, не дивлячись на загальну визнаність важливості справедливості, існує багато різних підходів до її визначення та розуміння, що призводить до численних дискусій і конфліктів у сферах правосуддя, моралі та політики. Справедливість виявляється на різних рівнях суспільства та в різних просторових і часових контекстах, включаючи індивідуальну справедливість, справедливість між поколіннями і справедливість між народами та державами. Справедливість можна розглядати в різних аспектах та аналізувати її різні аспекти, обговорювати, доводити або спростовувати її існування. Проте не можна заперечувати важливість цієї концепції для людей та суспільства, особливо в сфері правосуддя. Питання юридичного відображення основних правових цінностей, таких як свобода, рівність і справедливість, набуває зростаючої важливості в сучасному правовому контексті України, оскільки мета права полягає в досягненні балансу між інтересами у суспільстві та знаходженні компромісу між ними, цей процес визнається як невід'ємна частина правової системи.

Метою дослідження є розгляд і аналіз різних поглядів на природу та сутність справедливості, визначення факторів, які впливають на її сприйняття та застосування в різних сферах суспільства.

З давніх часів справедливість є однією із головних засад не лише судового процесу, а й підвалиною належної людської поведінки. Такий соціальний інститут як право та більш морально-правова категорія суспільства «справедливість», розвиваються паралельно, а іноді й тісно переплітаються між собою [1]. Визнання взаємозв'язку між правом і справедливістю є невід'ємною частиною європейської правової спадщини, що налічує свої коріння ще з Античності. Філософи з цього приводу зазначали, що вищою метою права є свобода, мир і справедливість. Ступінь відповідності норм права уявленням про соціальну справедливість залежить від того, наскільки законодавець керується в своїй діяльності сформованими в суспільній свідомості критеріями справедливості. Справедливість – це життєво важливий для збереження і розвитку суспільства ціннісно-етичний орієнтир, один із критеріїв оцінки державно-правових явищ, покликаний служити загальному благу в цілому й окремо взятому індивідууму, виникає із взаємодії в рамках суспільства, істинністю, правильністю, обґрунтованістю правового реагування на ту чи іншу діяльність, вирішення суперечок про право і конфліктів, що виникають при цьому, рівність перед законом і судом, рівноправ'я, відповідність злочину і покарання, відповідність між метою законодавця і обраними ним засобами досягнення [2, с.12].

Справедливість - це складне та багатогранне поняття, яке має різні визначення та інтерпретації в різних культурах та історичних контекстах. У філософії справедливість часто розглядається як ідеал, який полягає в розподілі ресурсів, прав та обов'язків у

суспільстві відповідно до засад справедливості. Справедливість може бути розглянута з різних підходів. З давніх часів основоположною людською цінністю виступала справедливість, адже вона дає змогу сформуванню уявлення про систему цінностей та принципів, які покладено в основу пріоритетів існування людства. Філософи Давньої Греції намагались з'ясувати, звідки саме походить справедливість - від бога, від природи чи від встановлення її людиною. Геракліт розглядав справедливість як ідеальний світовий порядок, «божественний логос», якому підпорядковані і люди, і боги. Для філософів тієї епохи бути справедливим означало поважати природу (міру) чогось або когось і, навпаки, пошкодження або знищення цієї природи було несправедливим. Звертався до категорії справедливості й Сократ, стверджуючи, що вона, як і всяка інша добродієність, є мудрістю: «Справедливі вчинки, засновані на добродієності, є прекрасними та хорошими. Тому люди, які розуміють, в чому полягають такі вчинки, не захочуть вчинити будь-які інші вчинки замість таких, а люди незнаючі не можуть їх вчинити, і навіть якщо намагаються вчинити, то їх чекає поразка [3, с.37]. Філософи, такі як Платон та Аристотель, розглядали справедливість як гармонію та рівновагу в суспільстві, в той час як соціальні контракти, які обговорювались філософами, такими як Жан-Жак Руссо, розглядають справедливість як угоду між членами суспільства.

У правовому контексті справедливість виражається через закони та судову систему, яка повинна забезпечувати рівний доступ до правосуддя та рівність перед законом для всіх громадян. Моральний підхід до справедливості визначається особистими цінностями та переконаннями кожної людини. Індивіди вирішують, що для них є справедливим, виходячи із своїх моральних уявлень. У політиці справедливість може бути пов'язана з розподілом ресурсів та влади, а також з рівністю участі в політичних процесах.

Справедливість - це складне та багатогранне поняття, яке має важливе значення у філософії, правознавстві та суспільних науках. Її природа та сутність визначаються різними історичними та культурними контекстами. Важливість справедливості полягає в тому, що вона забезпечує рівність, стабільність та гармонію у суспільстві. Справедливість є важливим принципом для правопорядку та демократії. У сучасному світі існують численні виклики та проблеми, до прикладу: нерівність у розподілі багатства, дискримінація, корупція, недоступність правосуддя для всіх громадян та інші. Всі вони пов'язані із справедливістю, адже саме вона має бути фундаментом усіх суспільних відносин. Питання справедливості є однією з ключових тем у сучасності, відображаючи складні діалектичні процеси правового розвитку суспільства на різних історичних етапах. Вона нерозривно пов'язана з уявленнями людей про майбутнє і їхнім вічним прагненням до гармонії та досконалості в суспільних відносинах. Вивчення аспектів справедливості дозволяє глибше зрозуміти сенс та зміст сучасних процесів у сфері державотворення та правотворення.

Перелік посилань:

1. Здоровець С.В. Застосування принципу справедливості у новітньому судочинстві України. *Протокол*. URL: [https://protocol.ua/ua/zastosuvannya_printsipu_spravedlivosti_u_novitnomu_s_u____\(дата звернення 09.11.2023\)](https://protocol.ua/ua/zastosuvannya_printsipu_spravedlivosti_u_novitnomu_s_u____(дата_звернення_09.11.2023))

2. Подковенко Т.О. Справедливість у системі цінностей права. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016, №4(8). С. 10-13.

Соловей В.А. Філософсько-правове розуміння поняття “справедливість”. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016, №5. С 37-39.